

3.2. Цифровізація соціологічного забезпечення якості освітнього процесу

Юлія ГОРБОВА

к. соц.н., директор Інституту
соціологічних досліджень КНЕУ

Владислав ГОРБОВ

к. соц. н.
кафедра соціології

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВПЛИВУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ НА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тематика дослідження якості освіти, специфіки надання освітніх послуг та вивчення сутнісних характеристик функціонування освітнього середовища не є новою для світової та, зокрема, української соціології. У цілому за рік виходить ціла низка робіт, присвячених означеній проблематиці. Серед найбільш ґрунтовних наукових публікацій слід визначити наукові пошуки. В. Бакірова, В. Чепак, Л. Хижняк, О. Хомерікі, Л. Сокурянської та інших. Дослідники акцентують увагу на багатогранності вивчення українського освітнього простору та різнорівневих тенденціях впливу соціальних факторів на розвиток вищої освіти. Окрему увагу слід звернути й на актуалізацію розвитку соціально-діагностичних процедур (соціального аудиту) вивчення стану надання освітніх послуг - О. Мазурик, В. Горбов.

В останні роки в Україні починають вкрай актуалізуватись запити на проведення різнорівневих соціологічних досліджень у межах університетів та запровадження комплексних моніторингових опитувань учасників освітнього процесу. Такі запити надходять як від керівництва вищого навчального

закладу, так, власне, і від науково-педагогічного персоналу та здобувачів вищої освіти, зацікавлених у забезпеченні зворотного зв'язку. Окрему увагу на аналітичні результати соціологічних опитувань звертають представники національного агентства з забезпечення якості освіти. Валідність отриманих даних переважно залежить від наявності фахівців-соціологів, які проводять та аналізують результати опитувань.

Яскравим прикладом проведення різнорівневих, соціологічних замірів думок здобувачів вищої освіти є побудована й успішно працююча система соціологічного моніторингу якості освітніх послуг у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана. Опитування здійснюються з використанням методу CAWI. Вибірка випадкова та формується апостеріорно. В останні роки виникає проблемне завдання адаптації й удосконалення опитувального інструментарію та дослідних індикаторів з урахуванням викликів сучасності, особливо в умовах запровадження дистанційного навчання під час пандемії COVID 19.

Для ілюстрації вирішення визначеної проблеми доцільно навести приклад моніторингового дослідження «Ставлення здобувачів вищої освіти до організації навчання в дистанційному режимі», яке було проведене Інститутом соціологічних досліджень КНЕУ (березень 2020, січень-лютий 2022 року). Емпіричний матеріал представлений на даних загальноуніверситетського рівня (2020 – *N 1890*; 2022 *N – 1136*). Звернемось до найбільш наочних даних, які репрезентують зміну ставлення здобувачів вищої освіти до навчання в дистанційному форматі під час карантинних обмежень.

Таблиця 1 - Розподіл відповідей респондентів на запитання «Наскільки Ви загалом задоволені організацією навчання в дистанційному режимі в Університеті» (у%) *

	2020	2022
Повністю задоволений(-а)	17,2	42,6
Мабуть, задоволений(-а)	34,2	41,6
Важко відповісти	19,0	9,0
Мабуть, не задоволений(-а)	17,2	4,8
Повністю не задоволений(-а)	12,3	2,0

*Розроблено авторами за результатами досліджень [1]

Представлені результати яскраво ілюструють зміну ставлення здобувачів вищої освіти до дистанційного формату навчання. За два роки суттєво зростає кількість студентів, які повністю або частково задоволені навчанням у дистанційному режимі – у відсотковому значенні спостерігається зріст рівня задоволеності на 32,8%. Виявлена тенденція свідчить про суттєву адаптацію як студентів, так і науково-педагогічного персоналу університету до нового формату навчання. Означені високі показники задоволеності у майбутньому можуть суттєво вплинути на ставлення суб'єктів освітнього процесу стосовно повернення до «традиційного» формату освітнього процесу. Навчання в дистанційному режимі починає закріплюватись на рівні повсякденних соціальних практик і перестає спричиняти як психологічні, так і соціальні бар'єри. Слід зауважити, що суттєвий вплив на рівень задоволеності мають технології дистанційного навчання, які використовуються науково-педагогічними працівниками. Спостерігається суттєва динаміка з використання платформи дистанційного навчання Moodle. Якщо станом на 2020 рік тільки 7,7% науково-педагогічних працівників постійно використовували цю платформу, то на початок 2022 рік їх кількість зростає до 59,2%. Також суттєво збільшується кількість викладачів, які застосовують онлайн-сервіси проведення вебінарів у межах дисциплін, що викладаються. Зауважимо, що майже не змінюється кількість викладачів, які користуються потенціалом технологій Google Classroom, Office 365 та різних запозичених ресурсів. Вірогідно, це зумовлено частковою обмеженістю

запитів на використання та функціоналу означених технологій у межах освітнього процесу.

Таблиця 2 - Розподіл відповідей респондентів на питання «Які технології дистанційного навчання використовують науково-педагогічні працівники, що викладають Вам навчальну дисципліну в цьому семестрі:» (у %)

	Всі/Майже всі з викладачів використовують		Половина викладачів використовують		Ніхто/Майже ніхто з викладачів не використовує	
	2020	2022	2020	2022	2020	2022
Moodle	7,7	59,2	20,7	33,1	71,6	7,7
Office 365	16,2	17,3	17,7	20,8	66,1	61,9
Google Classroom	6,0	9,0	14,2	25,6	79,8	65,4
Онлайн-сервіси проведення вебінарів	5,6	32,7	14,0	15,8	80,4	51,5
Власні сайти	4,4	2,7	9,8	6,8	85,8	90,5
Електронна пошта	79,9	69,2	16,8	23,7	3,3	7,1
Viber та Telegram	35,3	38,9	39,5	43,6	25,2	17,5
Запозичені ресурси	9,2	9,9	16,4	23,2	74,4	66,8
Курси загальнодоступних освітніх платформ (у формі змішаного навчання)	6,5	9,9	14,4	26,0	79,0	64,2

*Розроблено авторами за результатами досліджень [1]

Слід зазначити, що за два роки майже не змінюється кількість викладачів, які використовують Viber та Telegram для комунікації зі студентами. Це свідчить про те, що на 2020 рік використання означених технологій уже увійшло в звичну практику певної кількості викладачів, яку вони потім органічно «вбудували» в умови дистанційного навчання. Слід зазначити, при тому, що спостерігається суттєвий зріст задоволеності організацією навчання в дистанційному режимі, залишаються певні труднощі, з якими стикаються студенти.

Як ми бачимо, всі зазначені труднощі, з якими стикалися студенти під час навчання в змішаному/дистанційному режимі, мають суттєву тенденцію до зменшення кількості проявів. Представлені дані яскраво репрезентують адаптацію як науково-педагогічних працівників, так і власне студентів до нового формату викладання та навчання. Звернемо увагу, що за два роки

Таблиця 3 - Розподіл відповідей респондентів на питання «Якщо Ви стикалися з труднощами під час навчання в змішаному/дистанційному режимі, зазначте, з якими саме:» (у %)**

	2020	2022
Неритмічність комунікації з викладачем	43,1	20,9
Відсутність відповідних навчальних матеріалів для забезпечення дистанційного вивчення дисципліни	50,2	14,1
Незручність користування платформами дистанційного навчання (Moodle, Office 365, засоби проведення телеконференцій тощо)	34,1	18,8
Небажання виконувати поставлені завдання	40,5	6,2
Відсутність постійного доступу до мережі Інтернет	33,2	25,7
Неможливість з об'єктивних обставин вчасно виконувати завдання	60,7	12,5
Відсутність чітких вимог до виконання завдання	49,8	15,8

*Сума перевищує 100%, оскільки респондент мав змогу обрати декілька варіантів відповідей.

*Розроблено авторами за результатами досліджень [1]

спостерігається суттєве зменшення відсотка студентів, які відчувають труднощі у зв'язку з відсутністю відповідних навчальних матеріалів для забезпечення дистанційного вивчення дисциплін. Так само майже нівелюються труднощі, пов'язані з методичними особливостями надання та виконання навчальних завдань. Можливо, це пов'язано з постійним використанням платформи Moodle в освітньому процесі. Можемо припустити, що зменшення кількості студентів, які стикаються з певними труднощами, частково може бути пов'язано з покращенням комунікації та використанням різних технологій дистанційного навчання викладачами.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що дистанційне навчання помітно впливає на всіх суб'єктів освітнього процесу. Це ставить певні виклики перед дослідниками, оскільки в турбулентних/перехідних умовах необхідність соціологічної діагностики освітнього середовища вкрай зростає. Відповіддю на це повинне стати не тільки суттєве вдосконалення дослідницького інструментарію опитувань у закладах вищої освіти, але й формування відповідних рекомендацій та змін управлінських підходів до функціонування освітніх установ. Також слід виокремити певні дослідницькі горизонти в запропонованій проблематиці. Привертає увагу необхідність подальшого

дослідження впливу дистанційного навчання на психоемоційний стан добувачів вищої освіти та вивчення трансформацій поведінкових і повсякденних соціальних практик усіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Звіти за результатами соціологічних досліджень. Інститут соціологічних досліджень КНЕУ. URL: https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/ndi/inst_sociology/novv12/

Богдан ПРИЛУЦЬКИЙ,

Марія СИРОТЕНКО.

«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс

Науковий керівник: Ріппа С.П.

д.е.н., професор кафедри

інформаційних систем в економіці

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЯК МАЙБУТНЄ УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Пандемія на COVID-19, з початку якої минуло вже два роки, охопила всі сфери життя людини, зокрема освіту та навчання. Бізнес в Україні вже почав одужувати від шоку і готовий працювати за новими форматами та правилами, а що ж ми можемо сказати про українську освіту? Ми проаналізували, які зміни пандемія внесла в навчання українських дітей та молоді.

Актуальність цієї теми полягає у тому, що в березні 2020 року вся країна була закрита на локдаун, будь-які процеси в країні призупинилися, зокрема і навчальні. Через це багато школярів та студентів не мали можливості навчатися, оскільки не вищі навчальні заклади, а тим паче школи, не були підготовлені до такого явища як дистанційна освіта. Тому Міністерство